

gezellig

'hyggelig', 'koselig'

NEDERLANDSK

Gezellig går rett inn i kjernen av nederlandsk kultur. Nederlendere vil hevde at ordet ikke er mulig å oversette til andre språk, men skulle vi prøve oss, må det bli 'hyggelig' eller 'koselig'.

Du finner mye *gezelligheid* i Amsterdam, Utrecht og Leiden. Da går du til puben eller kroa for *gezellig een bier te pakken*. Vi kjenner igjen ordet fra vårt *selskap*, som er et lån fra middelnedertysk eller middelnederlandsk. *Selskap* betyr opprinnelig 'samling av kamerater'.

Om du vil uttrykke at du har det ekstra hyggelig, kan du ty til et annet særnederlandsk ord: *lekker*. *Lekker* har et større betydningsfelt på nederlandsk enn norsk. Det heter for eksempel *slaap lekker* 'sov godt', og *de pen schrijft lekker* 'pennen er god å skrive med'. Så, om du koser deg ekstra godt, har du det *lekker gezellig*!

Ordet *gezellig* viser opprinnelig til «selskap» og til «sal». I det kalde Nord-Europa er det ofte hyggeligst å møtes innendørs, i salen, som dette maleriet av flamlenderen David Teniers d.y. (1610–1690) viser. National Gallery of Art, Washington D.C.

Afrikaans og nynorsk

Afrikaans er datterspråket til nederlandsk. Språket har dessverre vært knyttet til apartheid, men i dag er afrikaans en naturlig del av regnbuenasjonen Sør-Afrika. Det er faktisk like mange fargede brukere av språket som hvite. Afrikaans har såkalt garpegenitiv som standard i skriftspråket, som i *die man se kinders* 'mannen sine barn' – i stedet for 'mannens barn' eller 'barna til mannen'. Garpegenitiv har eksistert i mange hundre år i muntlig form i tysk og nederlandsk, men i motsetning til i afrikaans, har formen aldri blitt akseptert i skriftspråkene. Norsk har fått garpegenitiven fra nedertyske hansakjøpmenn i Bergen, «garpene». Formen har kommet inn i nynorsk i nyere tid, til tross for at ikke alle omfavner den, mens s-genitiven fremdeles holder stand i bokmål.

For mange nederlendere er nasjonaldagen, *Koningsdag* – kongens fødselsdag, 27. april – den «gezelligste» dagen i året.

Nederlandsk i norsk

På 1600-tallet var Nederland en stormakt på de syv hav. I Norge kaller vi denne perioden for «hollendertiden». Det var stor kontakt mellom Nederland og Norge på grunn av trelasthandelen, og unge nordmenn tok jobb som sjømenn eller tjenestejenter for nederlendere. Kontakten er ennå synlig i en stor mengde nederlandske lånnord på norsk. Vi ser det i stedsnavnene *Spitsbergen* 'de spisse fjellene', og *Vaterland* i Oslo, 'vannlandet'. Og i ord som *gutt*, trolig fra nederlandsk *guit* 'skøyer', i *appelsin*, nederlandsk *sinaasappel*, altså 'Kinas eple'. Vi ser det også i benevnelsene *bestemor* og *bestefar*, som er nederlandske lånnord som ble mer populære enn de gamle norske betegnelsene *godfar* og *godmor*. Lånnord som *akterut* og *hale* har fått en innsnevret betydning på norsk; ikke overraskende brukes de bare om ting som har med sjøfart å gjøre. Men på nederlandsk kan man lene seg *achteruit* og foreldrene «haler» barna sine på skolen. *Peiling*, som opprinnelig betydde 'loddning av vannstand', har derimot fått et større bruksområde på norsk, som i *jeg har ikke peiling*.

Harkelyden – typisk nederlandsk

Gezellig er også erkenederlandsk fordi det illustrerer den særegne nederlandske harkelyden. På nederlandsk uttales både «g» og «ch» som tysk *ach*. Mange synes den nederlandske «g»-en er komisk, men faktisk er det en eldgammel lyd, for på norrønt ble «g»-en også uttalt som en frikativ, altså en lyd som skaper en friksjon i munnen når vi uttaler den. Akkurat det samme er tilfelle for den engelske frikativen «th» som på norsk har blitt til «d» og «t». «G»-en har en mykere uttale på nederlandsk i Belgia – det som vi på norsk kaller «flamsk», men som egentlig er en dialekt av nederlandsk.

Ronny Spaans, Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk, UiO

Ordfestivalen

UNIVERSITETET
I OSLO